

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

(Συνέχεια. Ὅρα φυλάδ. Ε')

Ἡ Συνείδησις.

Ἰδοὺ, Κύριοι, ὁ ἄνθρωπος. Συναίσθημα ἔνστικτον, Λόγοι ὀρθοί, Βούλησις ἐλευθέρα, ταῦτα εἰσὶ τὰ τρία τοῦ ἀνθρώπου γνωρίσματα. Τρεῖς δυνάμεις αὐτενεργοί, δι' ὧν παράγεται καὶ τελεσιουργεῖται πᾶν ὅ,τι φέρει ἐντετυπωμένην τὴν σφραγίδα τῆς ἀνθρωπίνης ἀρχιτεκτονικῆς, εἴτε ἠθικῆς, εἴτε ὕλικῆς. Ἀλλὰ τίς ὁ δεσμός ὁ συνέχων καὶ συγκρατῶν αὐτάς ἀδιασπάστως; Ἡ συνείδησις. Αὕτη ἐστὶν ἡ πνευματικὴ ἐκείνη τοῦ ἀνθρώπου ὅρασις, δι' ἧς ὁρᾷ αὐτὸς ἑαυτόν. Ὡς ἄλλος ὀφθαλμὸς ταχυπέτης καὶ συνεπώπτης, ἐνοπτρίζεται ἀμέσως καὶ συγχρόνως τὴν Φύσιν, τὸ Ἐγώ, τὸν Θεόν. Παρθένος, καθαρὰ καὶ ἄχραντος, κληροδοτεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον μετὰ τῆς ζωῆς τὴν ἀναφαίρετον προῖκα τῆς Ἀληθείας αὐτῷ δωροφοροῦσα. Ὁρίζων ἀχανὲς καὶ ἀπέραντος, ἐν ᾧ ἀνελίσσεται καὶ ἀναγλύφεται τὸ Ἀληθές, τὸ Ἀγαθόν, τὸ Καλόν. Οὐδὲν αἶσθημα, οὐδεμία ἰδέα, οὐδεμία ἐσωτερικὴ κίνησις, διαφεύγει αὐτήν. Ὅπου καὶ ἂν στραφῇ ὁ ἄνθρωπος, αὕτη παραμένει αὐτῷ καὶ συνυπάρχει. Στρέφεται πρὸς τὸν Κόσμον, συγκοινωνεῖ μετ' αὐτοῦ· ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος, καὶ αὕτη ἐκεῖ· ἐν ἑαυτῷ ὁ ἄνθρωπος, ἐκεῖ καὶ ἡ Συνείδησις· πρὸς τὸν Θεὸν ἵπταται, καὶ αὕτη συνανυψοῦται. Ὁ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται, φαντάζεται, ἀναμιμνήσκεται, προορᾷ, ἀφαιρεῖ, κρίνει, συλλογίζεται, χαίρει, ἀλγεῖ· καὶ ἐν ἅπασιν τούτοις ἡ συνείδησις ἀναπόσπαστος. Ἡ Συνείδησις ἐστὶν ὁ ἄφυσκτος ὅρος πάσης μυχαίας ἐνεργείας. Αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ γνωρίζει ὅτι αἰσθάνεται· νοεῖ, καὶ γνωρίζει ὅτι νοεῖ· βούλεται, καὶ γνωρίζει ὅτι βούλεται. « Non

» sentimus nisi sentiamus nos sentire,

» non intelligimus nisi intelligamus nos

» intelligere » ἐλεγέ ποτε ἡ Σχολή. Ἐάν

ἅπαντα τὸν περὶ ἡμᾶς κόσμον ἐπισταμένως ἐρευνήσωμεν, οὐδαμῶς θέλομεν ἀνακαλύψει τὴν δύναμιν αὐτὴν τῆς συνείδησεως, ὅπως εὐρίσκεται αὕτη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ἡ συνείδησις διακρίνει τὸν ἄνθρωπον πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ὄντων καὶ ἀναδείκνυσιν αὐτὸν οὐρανοπολίτην. Ἐγκύψωμεν ἐν τῇ φύσει, ὅπως κατανοήσωμεν τὴν ἀλήθειαν ταύτην.

Ὁ Κόσμος, εἶναι ἀληθές, συνίστησιν ὅλον τι συνεχές, ἐν ᾧ ἀνακαλύπτεται ἁρμονία, σχέσις, ἐνότης. Οὐχ' ἦττον ὅμως εἰς τὸν φυσιοδίφην προβάλλει καὶ πολλὰς οὐσιώδεις διαφορὰς, δι' ὧν τὰ συνιστῶντα αὐτὸν στοιχεῖα ὑφίστανται ταξιθέτησιν ποικίλην καὶ ἀνομοίαν. Ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων αἱ μὲν ἀφορῶσι τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα ἐκείνων, αἱ δὲ τὸ μέγεθος, αἱ δὲ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς, αἱ δὲ τὸ ἄλλοιόν τῆς ἐνεργείας καὶ ἄλλαι ἄλλο. Ἀλλ' αἱ οὐσιωδέστεραι αὐτῶν εἰσὶ τρεῖς· συνεπίερα τῶν ὁποίων καὶ ἅπασα ἡ ἔνυλος φύσις διαίρεται εἰς τρία μεγάλα τμήματα. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει ἅπασαν τὴν ἀνόργανον φύσιν, τὸ δεύτερον τὴν φυτικήν, καὶ τὸ ἄλλο τὴν ζωϊκὴν. Καὶ ἡ μὲν ἀνόργανος φύσις κεῖται ἐπὶ τῆς ἐσχάτης βαθμίδος τῆς ὀντολογικῆς κλίμακος· ἡ φυτικὴ μίαν βαθμίδα ὑπεράνω αὐτῆς· ἡ δὲ ζωϊκὴ ὑπέρεται ἐκατέρωθεν. Ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν ἐσχάτων καὶ προχωροῦντες πρὸς τὰ ἄνω εὐρίσκομεν διὰ τῆς πείρας ὅτι τὰ ὄντα, καθόσον ἡ τάξις, εἰς ἣν ἀνήκουσιν, ὑπερτερεῖ, κατὰ τοσοῦτο καὶ ταῦτα δείκνυνται περιπλοκώτερα καὶ ἦττον ὑποκείμενα εἰς τὴν ὕλην.

Καὶ πρῶτον ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τῆς ἀνοργάνου φύσεως· ἐξετάσωμεν ἀκριβῶς τὰς ἐν αὐτῇ ἐνοικούσας δυνάμεις, τὴν φύσιν αὐτῶν καὶ τὴν εἰδικὴν ἀξίαν.

Πολλοὶ τῶν σοφῶν διὰ τῶν ἐπιμόνων αὐτῶν παρατηρήσεων ἐβεβαιώθησαν ὅτι ὑπάρχει παγκόσμιός τις ἑλγὶς συμφυῆς τῇ

φύσει, δι' ἧς ἡ ὕλη ἔλκει τὴν ὕλην, εἴτε ἐν ἡρεμίᾳ, εἴτε ἐν κινήσει. Ὁ Κέπλερ παρεδέξατο τοιαύτην τινὰ ἔλξιν, ἐνεργοῦσαν μεταξὺ ἡλίου καὶ τῶν πλανητῶν· ὁ δὲ Νεύτων, πρῶτος αὐτός, ὁρμώμενος ὑπὸ τῶν ἀνακαλύψεων ἐκείνου ἀπέδειξε σαφέστερον ὅτι ἡ ἔλξις ἐστὶ γενικὸς καὶ μόνιμος τῆς φύσεως νόμος, καὶ ὅτι ἅπαντα τὰ σώματα ἔλκονται κατ' εὐθὺν λόγον τῆς μάζης αὐτῶν, καὶ κατ' ἀντιπεπονητότα λόγον τοῦ τετραγώνου τῆς ἀποστάσεώς τω ν. Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἡρμηνεύθη ἡ τέ κινήσεις τῶν ἀστέρων καὶ ἡ πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς πτώσις τῶν σωμάτων. Προσέτι αἱ ἐνδελεχεῖς ἐρευναι καὶ ἀναδιφήσεις ἀπέδειξαν ὅτι πάντα τὰ σώματα συνίστανται ἐξ ἐλαχίστων μορίων ἥτοι ἀτόμων, συναπτομένων πρὸς ἀλλήλα δι' ἐτέρας τινὸς ὁμοίας δυνάμεως, συνιστώσας τὴν δύναμιν τοῦ χημισμού. Παρεκτός δὲ ταύτης ἐν τῇ ἀνοργάνῳ φύσει διακρίνονται καὶ ἕτεραι δύο δυνάμεις, ὁ Μαγνητισμὸς καὶ ὁ Ἡλεκτρισμὸς.

Πολλὰ τῶν σωμάτων τριβόμενα ἔχουσι τὴν ιδιότητα τοῦ ἔλκειν ἕτερα ἐλαφρά σώματα, οἷα εἰσί, τὰ πτίλα, τὰ φύλλα τοῦ χάρτου, ἡ ἐντερίωνη τῆς ἀκταίης, τὰ πρίσματα καὶ ἕτερα ὅμοια. Πρῶτος ὁ Θαλῆς παρετήρησε τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡλέκτρου· καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἐφελκυστικὴ αὐτῇ δύναμις ἐκλήθη Ἡλεκτρισμός. Προσέτι, ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει ὀρυκτόν τι συγκείμενον ἐκ σιδήρου καὶ ὀξυγόνου, ἥτοι ὀξείδιον σιδήρου, καλούμενον Μαγνητὶς λίθος, ἔλκουσα ἰδίως τὸν σίδηρον, καὶ τινα ἄλλα σώματα, ὡς τὸν γάλυβα, τὸ κοβάλτον, τὸ νείκελον, ἀναλόγως τῆς ἀπ' αὐτῶν ἀποστάσεως. Ἡ δύναμις αὕτη καλεῖται Μαγνητισμός. Ἀπασαί αἱ δυνάμεις αὗται ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν παραβαλλόμεναι πρὸς ἀλλήλας οὐδὲν ἕτερον εἰσὶν, ὡς πᾶς τις εὐκόλως ἐννοεῖ, ἢ τρόποι διάφοροι, διατρانούντες τὴν ὑπαρξιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δυνάμεως, ἐνοικούσης ἐν τῇ ἀνοργάνῳ

φύσει, καὶ πολυειδῶς αὐτὴν διατιθείσης καὶ κινούσης. — Ἀλλὰ τίνες οἱ χαρακτῆρες τούτων;

Ἐκάστη φέρει ἀντιθετικὸν χαρακτῆρα. Ἐν πρώτοις ὁ Ἡλεκτρισμὸς ἐστὶ διπλός· Ἡλεκτρισμὸς θετικὸς ἢ ὑελώδης, Ἡλεκτρισμὸς ἀρνητικὸς ἢ ῥητινώδης. Καὶ ὁ μὲν θετικὸς ὠνομάσθη καὶ ὑελώδης, διότι παρετηρήθη ἐπὶ ῥάβδου ὑελίνης ἀπεστιλβωμένης· ὁ δὲ ἕτερος ὠνομάσθη ῥητινώδης, διότι παρετηρήθη ἐπὶ ῥάβδου ἐκ ῥητίνης τριβομένης διὰ μαλλίνου ὑφάσματος. Ὁ Ἡλεκτρισμὸς ἄρα ἐστὶ δύο ἐναντίων φύσεων· ὁ δὲ ἀντιθετισμὸς οὗτος τοῦ ἡλεκτρισμοῦ παρατηρεῖται ἐφ' ὅλων ἐν γένει τῶν σωμάτων. — Καὶ ὁ μαγνητισμὸς ὁμοίως ἐστὶ διπλός· δι' οὗ βεβαιούμεθα ὅτι ὑπάρχουσι δύο ἀντίθετα μαγνητικὰ ῥευσά, ὧν τὸ μὲν ὑπάρχει εἰς τὸν ἕνα πόλον καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὸν ἄλλον. — Ὁ Χημισμὸς ὡσαύτως περιλαμβάνει δύο ἀντιθέτους δυνάμεις, τὴν συνοχὴν καὶ τὴν χημικὴν συγγένειαν ἀφ' ἑνός, καὶ τὴν ἀπωθηστικὴν δύναμιν ἀφ' ἑτέρου. Διὰ τῆς πρώτης τὰ μόρια συνέλκονται καὶ συγκρατοῦνται, διὰ τῆς ἐτέρας διίστανται καὶ ἀποχωρίζονται· καὶ οὕτω δυνάμει τούτων τὰ σώματα μεταδίδουσιν ἀπὸ τῆς στερεῆς καταστάσεως εἰς τὴν ῥευστήν, καὶ ἀπ' ἐκείνης εἰς τὴν ἀεριοειδῆ· καὶ ἀντιστρόφως. Καὶ ἡ τῶν σωμάτων αὐτῶν γενικὴ προσάλληλος ἔλξις διαιρεῖται ὡσαύτως εἰς δύο ἀντιθέτους δυνάμεις, τὴν κεντρόμολον καὶ τὴν κεντρόφυγον. Διὰ μὲν τῆς πρώτης τείνουσι πρὸς τὸ κέντρον, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας ἀφίστανται αὐτοῦ. — Ἐκτὸς τοῦ ἀντιθετικοῦ τούτου χαρακτῆρος αἱ δυνάμεις αὗται ἔχουσι καὶ δεύτερον χαρακτῆρα.

Ὑπάρχει ἔλξις μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων σωμάτων, καὶ ἀπώθησις μεταξὺ τῶν συγγενῶν. Ἐπὶ τοῦ Ἡλεκτρισμοῦ, τὸ θετικῶς ἡλεκτρισμένον σῶμα ἀπωθεῖ μὲν τὸ συγγενὲς αὐτῷ, ἔλκει δὲ τὸ ἀντιθέτως ἡλεκτρισμένον, ἥτοι τὸ ἀρνητικῶς ἡλεκτρισμένον. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην βλέπομεν διὰ τῶν κε-

ραυναγωγῶν ἐφηρμοσμένην ἐπὶ τῶν νεφῶν. Δι' αὐτῶν βεβαιούμεθα ὅτι τινὰ μὲν τῶν νεφῶν εἰσι θετικῶς ἠλεκτρισμένα, τινὰ δὲ ἀρνητικῶς, καὶ τινὰ ἐκατέρων ἄμοιρα. Καὶ τὰ μὲν ὁμοειδῆ ἀπωθούνται, τὰ δὲ ἐναντία ἐφέλκονται· καὶ ἐκ τῶν ἀπωθήσεων τούτων καὶ ἐφελκύσεων προέρχονται καὶ αἱ ἐν ὥρᾳ θυέλλης γινόμεναι ἀτακτοὶ τῶν νεφῶν κινήσεις καὶ αἱ βρονταί.— Ἐπὶ τοῦ Μαγνητισμοῦ, ἕκαστον μαγνητικὸν ῥευστὸν ἀπωθεῖ τὸ ὁμοειδὲς αὐτῷ καὶ ὁμώνυμον, ἐκάτερα δὲ τὰ μαγνητικὰ ῥευστὰ ἔλκονται καὶ ἀπωθούνται κατὰ τὸν νόμον τῶν ἠλεκτρικῶν ῥευστῶν, ἥτοι κατ' ἀντιπεπονητότα λόγον τοῦ τετραγώνου τῶν ἀποστάσεων.— Τρίτος χαρακτηριστὴρ ἐστὶν ἡ φωτογονία καὶ ἡ σπασμωδικὴ κίνησις τῶν μυῶν τῶν νεκρῶν σωμάτων. Ὁ Γαλβάνης, καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας, ἀναρτήσας βατράχους τινὰς ἐπὶ σιδηροῦ ἐξώστου, καὶ ἔχων συνάμα αὐτοὺς προσηλωμένους ἐπὶ σιδηροῦ ἀγκίστρου, παρετήρησεν ὅτι οἱ μὲς αὐτῶν σπασμωδικῶς συνεστελλόντο. Μετὰ πολλὰς δὲ πειραματικὰς παρατηρήσεις ἐβεβαιώθη ὅτι ἡ συστολὴ αὕτη τῶν μυῶν λαμβάνει χώραν, ὅταν τὸ ἐν ἄκρον μεταλλίνου τόξου ἐγγίξῃ τοὺς μὲς τοῦ βατράχου, καὶ τὸ ἕτερον τὰ νεύρα. Αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου ἐστὶν ὁ ἠλεκτρισμὸς, ἐκ τῆς ἐπαφῆς μετάλλων ἀναπτυσσόμενος. Ἰδοὺ ὅτι ἐν τῇ ἀνοργάνῳ φύσει ἀνακαλύπτεται. Μεταβῶμεν ἤδη καὶ εἰς τὴν φυτικὴν. Διελθόντες δὲ πάσας, τότε διὰ τῆς παραβολῆς τῶν δυνάμεων αὐτῶν πρὸς τὴν Συνείδησιν, θέλομεν δυνηθῆ ἵνα ἐκτιμήσωμεν τὴν μεγάλην τοῦ ἀνθρώπου ἀξίαν καὶ τὸ ὑπέροχον.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ διευκρινήσωμεν τὰ τῆς φυτικῆς, ἐπισυνάπτομεν ὅτι ἡ φυτικὴ καὶ ἡ ζωικὴ φύσις περιλαμβάνονται ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα Φύσις ὁργανικὴ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προηγούμενην τὴν καλούμενην ἀνόργανον. Διὰ τὴν καθόλου ταύτην πρὸς ἀλλήλας ὁμοιότητα, ὑπάρχουσι δυνάμεις τινὲς κοιναὶ καὶ ταῖς δύο· καὶ αὗται δὲ εἰσὶν, ἡ Πλαστικὴ καὶ ἡ

Γεννητικὴ. Καὶ ἡ μὲν πλαστικὴ εἰσφέρει ἔξωθεν τὰς προσφόρους καὶ ἐπιτηδείας πρὸς θρέψιν οὐσίας, μεταστοιχειοῦ αὐτάς καὶ ἐξομοιοῦ, παράγουσα διὰ τῆς σκοπίμου ταύτης ἐνεργείας ὁργανικὰν τι ὅλον. Ἡ δὲ γεννητικὴ παράγει ἕτερον ὁμοειδὲς ἐκείνῳ τοῖς αὐτοῖς πάθουσιν ὑποκείμενον καὶ τὰς αὐτάς λειτουργίας περαίνειν. Ἀμφότεραι δὲ ὁμοῦ συνισῶσιν ἀδιάλειπτὸν τινα καὶ ἐνδεδεχῆ ἐνέργειαν, ἐξ ἧς ἀπορρέει ἡ Ζωὴ· καίτοι οὐδεὶς μέχρι νῦν ἠδυνήθη ἵνα ὀρίσῃ αὐτὴν ἐπιτυχῶς.— Μετὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἐπιθεώρησιν ἐξετάσωμεν ἤδη διχαιρεμένως τὰς δύο ταύτας διαιρέσεις τῆς ὁργανικῆς φύσεως, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς φυτικῆς.

Ἡ φυτικὴ φύσις ἐκτὸς τῶν δύο τούτων κοινῶν δυνάμεων, τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς γεννητικῆς, ἔχει καὶ ἑτέρας τινὰς, αἵτινες φαίνονται ὅτι ἔχουσι παρεμφερείαν τινα πρὸς τὰς δυνάμεις τῆς ζωικῆς φύσεως. Τινὰ τῶν φυτῶν ὑφίστανται ἐρεθισμὸν τινα πολλῶν· οὕτως ἰσχυρὸν, ὥστε δύνανται εἰς ἵνα προσεικάζει αὐτὸν πρὸς τὴν αἴσθησιν. Προσέτι, πολλὰ τούτων στρέφονται πάντοτε πρὸς τὸν ἥλιον· τινῶν ἄνθη ἀνοίγουσι τὸ πρωῒ, τινῶν δὲ πάλιν τὸ ἑσπέρας· τινὰ τούτων φαίνονται περιπίπτοντα εἰς ληθαργικὴν τινα κατάστασιν, ὅθεν αὐθις ἐπανερχονται. Εἰς πολλὰ δείκνυται ἀφουμοιώσις τις γενετησίου ὁρμῆς. Ἀλλ' οὔτε ἡ φυτικὴ αἴσθησις, οὔτε ἡ κίνησις, οὔτε ἡ ὁρμὴ ταυτίζονται πρὸς τὴν κυρίως αἴσθησιν, ἢ τὴν κίνησιν, ἢ τὴν γενετήσιον ὁρμὴν τῆς ζωικῆς φύσεως. Εἰς τὰ φυτὰ ὑπάρχει καὶ εἰδὸς τι ἀναπνεύσεως γινομένης διὰ τῶν φύλλων.

Μετὰ τὴν φυτικὴν ἔπεται ἡ ζωικὴ. Ἡ ζωικὴ φύσις φέρει μὲν, ὡς εἶπον, τὰς δύο γενικὰς δυνάμεις τῆς ὁργανικῆς φύσεως, κέκτηται ὁμῶς καὶ τὴν ἀναπνοὴν, τὴν ἰδίως καλούμενην αἴσθησιν, τὴν ὀρεξιν καὶ τὴν αὐτοκινήσιαν. Ἐκάστη τῶν δυνάμεων τούτων ἔχει ἰδίαν ὁργανικὴν ἐνεργουντα κατὰ σκοπόν.

Ἐὰν ἤδη παρβαλώμεν πρὸς ἀλλήλας τὰς δυνάμεις τῶν τριῶν τούτων μεγάλων τμημάτων τῆς φύσεως εὐρίσκουεν αὐτὰς βαθμυδὸν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπαλλασσομένας τῆς ὕλης, οὐδέποτε ὅμως ἐξισταμένας. Ἐν μὲν τῇ ἀνοργάνῳ φύσει, αἰσθάνεται αὐτῇ δυνάμεις ἀπλῶς μόνον συγκρατοῦσι καὶ ἔλκουσι τὴν ὕλην, οὔτε μεταστοιχειοῦσαι αὐτήν, οὔτε εἰδῆσιν τινα τῆς ἐνεργείας αὐτῶν ἔχουσαι. Ἐν τῇ φυτικῇ, αἱ δυνάμεις αὐτῆς μεταποιοῦσι μὲν τὰς διαφόρους ὕλικας οὐσίας, ἐξομοιοῦσιν αὐτάς, καὶ ἐξ αὐτῶν παράγουσι σῶμα τι ἁτομικὸν, τέλειον καὶ πλήρες· ἀλλὰ καὶ αὐταὶ οὐδεμίαν συνείδησιν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν κέκνηται. Ἐν τῇ ζωικῇ ἡ μὲν αὐτοκινήσις ἐστὶν ἀρχὴ τις ἐπὶ τῆς ὕλης· ἡ δ' αἰσθησις ἐστὶ φαινόμενόν τι πνευματοειδές, προσδοποιοῦν τὴν συνείδησιν. Ὁμοίως καὶ ἡ ὁρεξις δείκνυσιν ἀσθενῆ τινα εἰσθερίαν. Προσέτι, ἐν αὐτῇ διακρίνονται καὶ τινες νοητικαὶ δυνάμεις, παρεμφερεῖς κατὰ τι πρὸς τὰς ἡμετέρας· οἷαι εἰσὶν, ἡ φαντασία, ἡ μνήμη. Ὅπως δὲ ποτε ὅμως, ἅπασαι αὐταὶ αἱ δυνάμεις καὶ οὕτω διατελοῦσιν αἰετοτε περὶ τὴν ὕλην στρεφόμεναι· καθότι ἀντικείμενον τῆς ἐνεργείας αὐτῶν ἐστὶν ἡ ὕλη. Ἡ δὲ καλουμένη ὑπότινων συνείδησις τοῦ ζώου, δι' ἧς λαμβάνει εἰδῆσιν τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν διαφορῶν αὐτοῦ καταστάσεων, καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων, οὐδέποτε τελειοῦται μέχρι τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοσυνειδήσεως, ἥτις καὶ ἰδίως Συνείδησις καλεῖται· διότι ἐκείνη οὐδέποτε ἀνυψοῦται εἰς γνώσεις, εἰς ἀφηρημένας ἐννοίας, εἰς κρίσεις, εἰς συλλογισμοὺς, εἰς ἐποπτείας· οὐδέποτε δύναται ἵνα σχηματίσῃ τὴν ἰδέαν τῆς αὐτότης καὶ τῆς ἑτερότητας. Εἰς τινὰ μὲν τῶν ζώων ἡ συνείδησις ἐστὶ μόνη ἡ ἐσωτερικὴ αἰσθησις· τινὰ δὲ πάλιν κέκνηται καὶ τινες τῶν ἐξωτερικῶν αὐτῶν αἰσθησεων· ἄλλα δὲ πάσας· ἐπομένως ἡ συνείδησις αὐτῶν περιορίζεται ἐν γένει εἰς μόνην τὴν αἰσθησιν. Καθόσον δὲ ἀναβαίνομεν τὴν ζωικὴν κλίμακα, ἀπαντῶμεν ἔτερα

(TOM. A'.)

φύσεως τελειοτέρας, ἐν οἷς ἡ συνείδησις πρὸς τὴν αἰσθήσει ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τινα προϊόντα τῆς μνήμης καὶ τῆς φαντασίας· ἔτι δὲ περαιτέρω, ἡ συνείδησις περιλαμβάνει καὶ τινὰς ἄλλας ψυχικὰς ἐνεργείας, αἵτινες δύνανται ἵνα θεωρηθῶσιν ὡς συναφειὰ τις ἐνστικτος τῶν ζωικῶν αἰσθημάτων καὶ ἀντιλήψεων. Ἡ τοιαύτη δὲ βαθμολογικὴ τελειοποίησις τῆς συνειδήσεως βαίνει κατ' ἄμεσον λόγον τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ζωικοῦ διοργανισμοῦ. Ὅσον ἐκεῖνος τελειότερος, μάλιστα κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, τοσοῦτον καὶ αὐτὴ μᾶλλον ἀνεπτυγμένη καὶ εὐρεία.

ὑπὸ τέσσαρας ὅψεις δεικνύται ὁ ζωικός διοργανισμός. Ἐν πρώτοις παρίστανται τὰ Ζωόφυτα, ὡς τὰ ἀτελέστερα τῶν ζώων. Τὰ Ζωόφυτα εἰσὶν ἀκέφαλα, ἀόρματα, ἀναρθρα, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀκίνητα. ἔχουσιν αἰετοτε σχῆμα ἀκτινωτὸν, προσομοιάζοντα κατὰ τοῦτο τοῖς φυτοῖς. Τὸ νευρικὸν αὐτῶν σύστημα μόλις ἐνίοτε διακρίνεται, ἀλλὰ καὶ τοῦτο περὶ τὸν ἐντερικὸν σωλήνα ἀκτινηδόν. Τοιαῦτα εἰσὶν, αἱ ἔλμινθες, τὰ ἐχινόδερμα, τὰ μαλακόδερμα καὶ τινὰ ἄλλα. Μετὰ τὰ Ζωόφυτα ἐπέρχονται τὰ ἔναρθρα. Ταῦτα ἔχουσι σῶμα συγκείμενον ἐκ δύο ὁμοιομόρφων μερῶν· ἔχουσι δὲ κρικοειδῆ ἐξωτερικὸν σκελετόν. Ἡ κυκλοφορία παρ' αὐτοῖς ἐστὶ λίαν ἀτελής, ὡς καὶ τὸ πνευστικὸν αὐτῶν σύστημα. Τὸ δὲ νευρικὸν συνίσταται ἐκ διπλῆς σειρᾶς γαγγλίων κάτωθεν τοῦ πεπτικοῦ σωλήνος, παρ' ᾧ κεῖται ἀφομοιωμά τι ἐγκεφάλου. Τοιαῦτα εἰσὶν, αἱ ἀραχνίδες, τὰ μυριόποδα, οἱ κρικοειδεῖς σκώληκες καὶ ἄλλα. Μετὰ ταῦτα τάσσονται τὰ Μαλάκια. Ταῦτα οὔτε σκελετὸν ἔχουσιν, οὔτε μέλη διηρθρωμένα· περιβάλλοντα ὅμως τὰ πλεῖστα θήκη τινὰ καλουμένην ὄστρακον. Εἰσὶ λευκόαιμα, ἔχοντα καρδίαν μυῶδη, ἀρτηρίας καὶ φλέβας. Τὰ αἰσθητήρια αὐτῶν ὄργανα εἰσὶ λίαν ἀτελῆ καὶ περιορισμένα. Τοιαῦτα εἰσὶ, τὰ κεφαλόποδα, οἱ πτερόποδες, κτλ. Ὑπὲρ ἂν δὲ τῶν τριῶν τούτων τάξεων κεῖνται τὰ σπονδυλωτά. Ταῦτα ἔχουσι σκε-

λετόν ἐσωτερικὸν ἔναρθρον, σχηματίζοντα τὴν σπονδυλικὴν καλουμένην στήλην, ἐν ᾗ ἐμπεριέχεται ὁ νωτιαῖος μυελός· πεπτικὸν σωλῆνα τέλειον· αἰσθητήρια πλήρη· κυκλοφορίαν καὶ ἀναπνοὴν κανονικὴν καὶ ὠρισμένην. Τοιαῦτα εἰσὶ τὰ μαστοφόρα, οἱ ἰχθύες, τὰ ἔρπετά, τὰ πτηνά· ἐξ ὧν τὰ μὲν μαστοφόρα καὶ τὰ πτηνά εἰσὶν αἰμάθερμα· τὰ δὲ ἄλλα αἰμάκρουα.

Καὶ εἰς τὰς τέσσαρας ταύτας τάξεις τῆς Ζωολογίας ὑπάρχει συνήδεις, (ἐὰν πρέπει ἵνα ὀνομάσωμεν αὐτὴν οὕτω). Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ἐστὶν ἀμυδρά τις καὶ συγκεχυμένη αἰσθησις· ἀναπτυσσομένη δὲ βαθμηδὸν ἐκτείνεται ἐν τῇ τετάρτῃ τάξει, τῇ τελειοτέρᾳ τῶν ἄλλων, καὶ εἰς τινὰς παραστάσεις νοητικὰς, προϊούσας κατὰ συνειρμὸν ἐκ τῶν αἰσθημάτων. Μόνῃ ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις ἀπὸ τῶν πειραματικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν μερικῶν γνώσεων, μέχρι τῆς δημιουργικῆς Ἀρχῆς τῶν ὄντων ἀνυψοῦται. Μόνῃ αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τῆς ὕλης καὶ τελεωτᾷ εἰς τὸ αὐλόν, τὸ αἰώνιον καὶ τὸ ἄπειρον, καὶ ἐκεῖ ἐπαναπαύεται ἐν πληρεστάτῃ τῆς ἀτομικότητος αὐτῆς γνώσει. Καὶ οὐ μόνον ἀφίσταται τῆς ὕλης, ἀλλὰ πολλάκις διατελεῖ καὶ ἐν διαμάχῃ μετ' αὐτῆς καὶ ἀνταγωνισμῷ. Μόνῃ ἡ ἀνθρωπίνη Συνείδησις συνοιδε τὴν Ἀλήθειαν καὶ πιστεύει ἀναμφιβόλως εἰς τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς. Μόνῃ ἡ ἀνθρωπίνη Συνείδησις διακρίνει τὸ ἀγαθὸν τοῦ πονηροῦ, συνειδυῖα τὸ Αὐτάγαθον καὶ εἰς αὐτὸ ἀδιαλείπτως τείνουσα. Μόνῃ ἡ ἀνθρωπίνη Συνείδησις συναισθάνεται τὸ φυσικὸν καὶ ἠθικὸν κάλλος, τὸ Αὐτόκαλον αὐτομάτως συνειδυῖα. Μόνῃ ἡ ἀνθρωπίνη Συνείδησις ἀπέναντι τῶν ἐκπληκτικῶν καὶ παραδόξων τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπότητος φαινομένων, συνειδυῖα τὴν ὑπαρξίν ὑπερτάτης τινὸς Δυνάμεως, συνοιδε συνάμα τὴν ἐαυτῆς ἀσθένειαν καὶ μηδαμινότητα. Μόνῃ ἡ ἀνθρωπίνη Συνείδησις συναισθάνεται τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην ἵνα θυσιάσῃ τὸ συμφέρον εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Καθήκοντος. Μόνῃ ἡ ἀνθρωπίνη Συνείδησις

ἐξίσταται τῆς ὕλης, ἐξέρχεται τῆς σφαίρας τῆς αἰσθητικότητος, συνειδυῖα ἕτερον βίον παρὰ τὸν φθειρόμενον, ἕτερον συμφέρον παρὰ τὸ ἀτομικόν, ἑτέραν ἀρχὴν παρὰ τὴν ὕλην, ἑτέραν εὐδαιμονίαν παρὰ τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις. Ἡ ἀνθρωπίνη Συνείδησις ἐνεργεῖ διὰ τὸν Οὐρανόν. Αὐτὸν ποθεῖ. Αὐτὸν συναισθάνεται. Αὐτοῦ ἐραται. Αὐτὸν φαντάζεται. Αὐτὸν ἐποπτεύει. Πόσα θερμὰ δάκρυα δι' Αὐτὸν δὲν χύνει; Πόσοι στεναγμοὶ δι' Αὐτὸν δὲν ἐκπέμπονται; Πόσας στερήσεις δι' Αὐτὸν δὲν ἐπιβάλλει; Ποῖον ἀγῶνα δὲν ὑφίσταται δι' Αὐτὸν κατὰ τῆς μοχθηρᾶς ὕλης; Ποσάκις δὲν ἀνταλλάσσει θάνατον ἀντὶ ζωῆς; Ὡς Συνείδησις ἀνθρωπίνη! Κάτοπτρον τοῦ οὐρανοῦ! Κιβωτὸς τῆς Ἀληθείας! Παράδεισος ἠθικῆς μακαριότητος! Ἡ δόξα, ἡ τιμὴ, τὸ παράσημον τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας! Ἄπασαι αἱ ἄλλαι τῆς φύσεως δυνάμεις, ἃς ἤδη συνοπτικῶς ἀπηρεθιμήσαμεν μετὰ τῆς ὕλης γεννῶνται, περὶ αὐτὴν στρέφονται, μετ' αὐτῆς καταστρέφονται. Ἀλλὰ Σὺ, ὑπερέχεις πασῶν. Ὅρος μὲν ἀπλοῦς τῆς ἀναπτύξεώς σου ἐστὶν ἡ ὕλη· ἀλλὰ τὸ στάδιον τῆς ἐνεργείας σου εἶναι εὐρύτερον καὶ αὐτῆς τῆς καθόλου περὶ ἡμᾶς Δημιουργίας. Ἡ ζωὴ σου μακροτέρα καὶ ἀπάσης ἐν γένει τῆς ζωῆς τῶν ὁρατῶν ὄντων. Τί λέγω; Εἶσαι ἀτελεύτερος· διότι τὸ πλήρωμά Σου ἐστὶν αὐτὴ ἡ αἰδιότης, αὐτὸ τὸ ἄπειρον καὶ ἀτελεύτερον. Θαυμάσαι ἀληθῶς ἅπασαι αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως. Ἀλλὰ Σὺ «ὕπερ κρείσσει καὶ ὑπερῆρας πάσας.» Βαβαὶ τῆς ἀνθρωπίνης Μεγαλειότητος!!!

(ἀκολουθεῖ).

Γ. Ἀριστοκλῆς.